

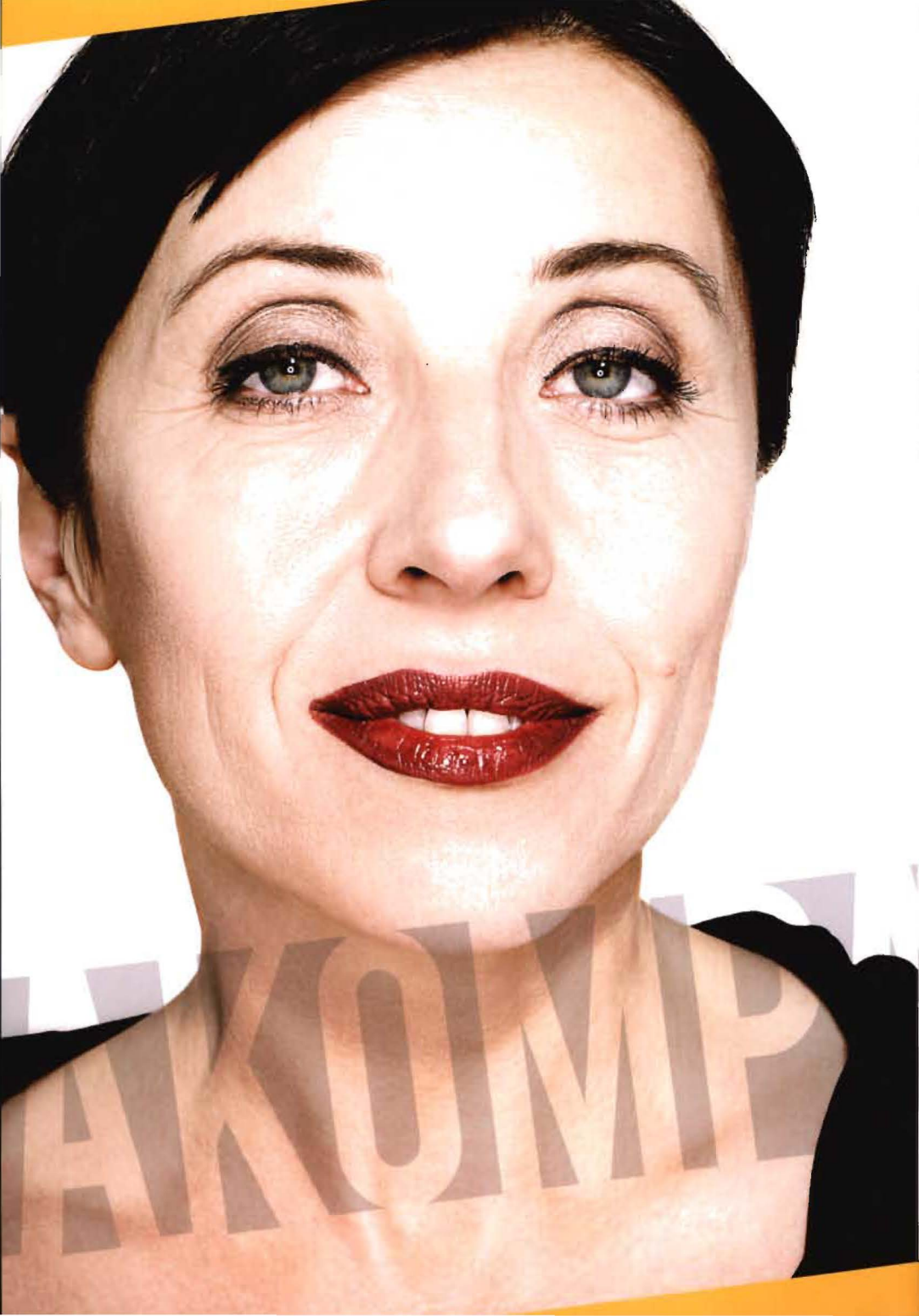
Teatr

Syrena

Dyrektor Naczelny i Artystyczny
WOJCIECH MALAJKAT

WYJAZDOWA KOMPANIA TĘCZY

PREMIERA
14 LISTOPADA

ANNA BURZYŃSKA AKOMPANIATOR

Reżyseria

Scenografia i kostiumy

Światło

Konsultacja wokalna

Asystent reżysera

Sufler

Inspicjent

Grzegorz CHRAPKIEWICZ

Dawid ZAŁĘSKI

Olaf TRYZNA

Ewa IŻKOWSKA

Marzena STRZYCKA

Renata DOMAGAŁA

Piotr WITKOWSKI

Śpiewaczka

Pianista

Hanna ŚLESZYŃSKA

Jan JANKOWSKI

Nagranie akompaniamentu fortepianowego do arii Lauretty z opery *Gianni Schicchi* Giacomo Pucciniego – Szymon Kowalczyk

Spektakl jest grany bez przerwy.

Działalność teatru jest finansowana przez Urząd Miasta Stołecznego Warszawy.

Licencja na wystawienie utworu została wydana przez Agencję ADIT.

Specjalne podziękowania dla Dyrekcji Teatru Wielkiego za pomoc w realizacji spektaklu oraz dla firmy Krajewscy za przygotowanie kostiumu dla Pani Hanny Śleszyńskiej.

Anna BURZYŃSKA

Profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, kierownik Katedry Teorii Literatury na Wydziale Polonistyki UJ, kierownik literacki Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie. Autorka kilkudziesięciu rozpraw z zakresu najnowszej teorii literatury, postmodernizmu i filozofii ponowoczesnej, trzech książek naukowych: *Dekonstrukcja i interpretacja, Teorie literatury XX wieku* (razem z Michałem P. Markowskim), *Anty-Teoria literatury*, trzech powieści: *Fabulant, Powiastka intertekstualna, Ostatnia miłość i inne kłopoty, Sypialnia* (przełożona na język niemiecki), kilkunastu sztuk teatralnych, m.in.: *Najwięcej samobójstw zdarza się w niedzielę, Surwiwał, Mężczyźni na skraju załamania nerwowego, Życie do natychmiastowego użytku, Tango Piazzolla* oraz scenariuszy filmowych, telewizyjnych i radiowych. Laureatka prestiżowych nagród dramaturgicznych, jej sztuki były tłumaczone na kilka języków i wielokrotnie wystawiane w Polsce i za granicą. Wydała dwa tomy dramatów: *Nicland. Cztery sztuki teatralne* oraz *La mayoría de los suicidios ocurre en domingo/Los hombres al borde de un ataque de nervios* (w języku hiszpańskim).

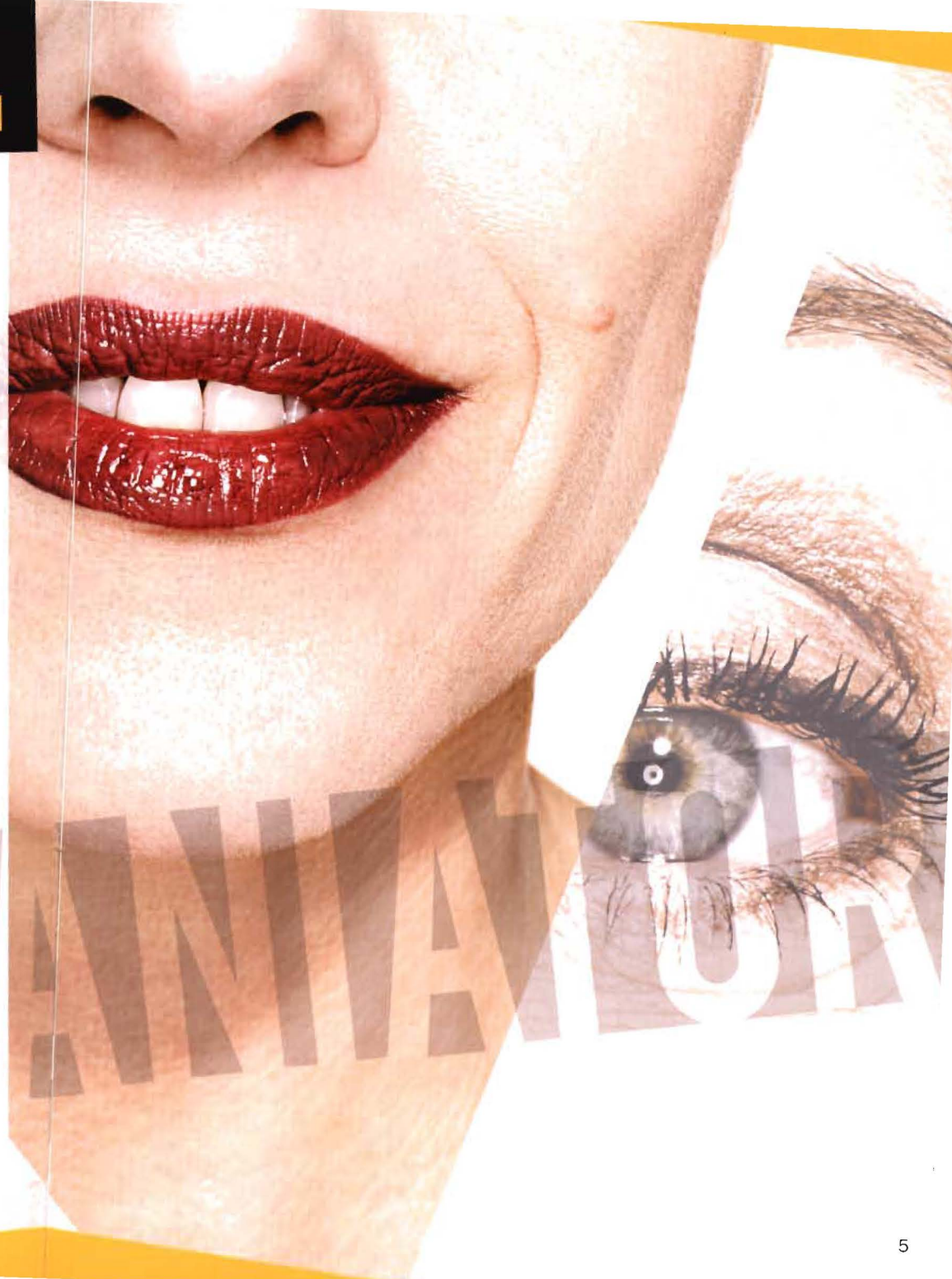
POTWÓR W OPERZE, CZYLI PRZEKLEŃSTWO FANTAZJI

Roland Barthes, pisarz, któremu być może najwięcej zawdzięczam, autor współczesnej biblii relacji erotycznych – *Fragmentów dyskursu miłosnego* – poddając stan zakochania drobiazgowie wiwiecekacji, dostrzegał również jego mroczną stronę. „Kochający – pisal – jest niezdolny (swym ciężarem) dla ukochanego [...] zachowuje się jak tyran detektyw i przez cały czas złośliwie poddaje ukochanego uciążliwemu szpiegowaniu. [...] Dyskurs miłosny dławi innego, który pod tą masą słów nie znajduje żadnego miejsca dla własnego słowa”. Nie było to, można powiedzieć, żadne szczególne odkrycie – temat miłosnej obsesji, która niszczy obiekt pożądania, jest równie stary jak literatura i przyznam, że kiedy od jakiegoś czasu temat ten krążył mi po głowie, przed oczami stawała plejada bohaterów paraliżujących mniej lub bardziej niewinną wybrankę tyranią obłąkanej namiętności, potworów, którzy od Platońskiego *Fajdrosa* po *Kolekcjonera* Fowlesa gotowi byli – znów nieoceniony Barthes – „unicestwić miłosny obiekt pod ciężarem samej miłości”. Od dawna chciałam napisać coś o mężczyźnie kochającym za bardzo, ale brakowało mi pomysłu na scenariusz, w którym, nie idąc wytartymi już szlakami, dałoby się oddać ową destrukcyjną stronę namiętności.

Dopomógł przypadek, choć – jak dobrze wiemy – przypadki na ogół bywają nieprzypadkowe. Jakiś czas temu w Teatrze im. Juliusza Słowackiego w Krakowie, gdzie pracuję, miała się odbyć uroczystość z okazji jubileuszu wybitnej polskiej śpiewaczki operowej Jadwigi Romańskiej. Kiedy zastanawiałam się nad stosownym na tę okoliczność podarunkiem, artystka sama ułatwiła mi zadanie.

– Wiesz – powiedziała, z właściwym sobie wdziękiem – nie chcę od ciebie żadnych kwiatków, ani czekoladek. Marzy mi się, żebyś coś dla mnie napisał... I tak powstał krótki żart sceniczny – jego akcja działa się na próbie, podczas której milczący od trzydziestu lat pianista, szaleńczo (i, rzecz jasna, bez wzajemności) zakochany w diwie operowej, nieoczekiwanie wyznaje jej miłość – oczywiście w najmniej odpowiednim momencie. Spowodowana tym wyznaniem seria zabawnych perypetii komplikuje plany gwiazdy, której ani w głowie sentymentalne brednie, ale główna rola w spektaklu – być może ostatnia w jej dogasającej karierze. Eksplozja uczuć mężczyzny zderzała się tu z chłodnym pragmatyzmem kobiety, a odwrócenie stereotypowych ról przyniosło zamierzone efekty komiczne. Odegrana podczas uroczystości scenka spotkała się z nad podziw gorącym przyjęciem, zarówno Jubilatki, jak i publiczności tłumnie zgromadzonej w foyer teatru. To zaowocowało skierowanymi do mnie licznymi prośbami o napisanie opartej na tym pomysłe pełnowymiarowej sztuki teatralnej. Wtedy uświadomiłam sobie, że sytuacja milczącego akompaniatora, wielbiącego w najsłynniejszej tajemnicy wielką gwiazdę, z którą spotyka się on na próbach zapewne częściej, niż mają na to szansę wybrańcy jej serca, ale która jest dla niego boleśnie nieosiągalna – stwarza bardzo dobry punkt wyjścia dla opowieści o miłosnej obsesji. Tak komediowy żart sceniczny przerodził się w tragikomedię, a właściwie w thriller psychologiczny, w którym rutynowa próba w teatrze staje się prawdziwą próbą sił mężczyzny i kobiety – ryzykowną grą, z której żadna ze stron nie może wyjść cało.

Akompaniator to nie tylko opowieść o zgubnych skutkach miłosnej obsesji. To także sztuka o – mówiąc słowami Žižka¹ – przekleństwie fantazji. Bohater sztuki bardzo dobrze wie, że jego inwestycja uczuciowa z góry skazana jest na porażkę, że mimo, iż przez trzydzieści lat od obiektu jego pragnień dzieli go tylko odległość fortepianu – to dystans ten jest prawdziwą przepaścią. Jedyne czym dysponuje, to właśnie możliwość owego „uciążliwego szpiegowania”, o którym czytamy we *Fragmentach dyskursu miłosnego*, zaś jedynym wyjściem w tej sytuacji jest dla niego ucieczka w fantazję („zakochany bez ustanku biegnie w swojej głowie” – podpowiada znów Barthes).

To właśnie odczucie braku czy niespełnienia – jak ponad sto lat temu uczył Freud² (kolejny patron duchowy tej sztuki) – jest główną siłą napędową fantazjowania, a sny, które śnimy na jawie, tym bardziej są intensywne, im silniejsze jest nasze pragnienie nieosiągalnego. Mimo jednak, że świat pragnień porządkuje zasada mitu, a nie zasada rzeczywistości, i że snucie fantazji wydawać się może równie niewinne jak zabawa dziecka, grozi tu poważne niebezpieczeństwo. Freud ostrzegał więc przed możliwym zatraceniem się w nierzeczywistym – zwodnicza siła fantazmatycznej narracji sprawia, że przerodzić się może ona w obsesję, od której tylko jeden mały krok prowadzi do psychozy. Granica dzieląca wyobrażenia od rzeczywistości jest bowiem w istocie bardzo cienka, a pokusa urzeczywistnienia fantazji – tyleż przemożna, co fatalna – pociąga najczęściej za sobą oplakane skutki dla obiektu pragnień. Miłosna ekstaza przeradza się w opresję, a – w konsekwencji – zmusić może obie strony do podjęcia prawdziwej walki na śmierć i życie. Jedyną skuteczną bronią w tej walce okazać się może jednak to samo „narzędzie”, którym posługuje się oprawca – poddanie miłosego fantazmatu próbie rzeczywistości: traumatyczne doświadczenie (tym razem Lacan³) nagłego wtargnięcia Realnego. Nie chodzi mi oczywiście o to, by tłumaczyć sens sztuki (choć kto, jak nie autor wie lepiej, co autor „miał na myśli”) lecz o to, by zwrócić uwagę na istotny dla mnie, psychoanalityczny kontekst tej opowieści, który poszerza możliwości jej interpretacji.

Nie przypadkowo też ów pojedynek kobiety i mężczyzny toczy się w operze, której świat (i światek) od dawna jest przedmiotem mojej fascynacji. Już Kierkegaard⁴ uznawał operę za gatunek, w którym zmysłowe oczarowanie ulega największej kondensacji. Co więcej – mechanizm teatralnej iluzji (gest scenicznego ujęcia opowieści w ramę, którą wspomniany Lacan nazywał „oknem fantazji”) – zostaje w formie operowej dodatkowo zintensyfikowany przez muzykę. Widowisko to więc – dopowiadają Slavoj Žižek i Mladen Dolar⁵ (autorzy *Drugiej śmierci opery*, znakomitej psychoanalitycznej interpretacji jej fenomenu) – z samej swej natury rządzi się logiką fantazji: jej czar jest dlatego tak potężny, że opowiadając pierwotne (wywodzące się z mitów), a więc archetypiczne historie, wzmacnia ich oddziaływanie równie pierwotną – także erotyczną – funkcją muzyki, ingerując w ten sposób w najgłębsze warstwy naszej podświadomości. Zdumiewająco proste (a nawet wręcz banalne) fabuły librett operowych – każdy, kto je kiedykolwiek czytał, przyzna mi zapewne rację – zyskują szczególne uwznioślenie dzięki magii muzyki i (a może przede wszystkim) uwodzicielskiemu czarowi głosu. To nic, że oglądamy w kółko te same kiczowate opowieści o miłości, śmierci czy zdradzie. Kiedy zabrzmia pierwsze tony operowej uwertury albo kiedy ze sceny dobiegnie boska aria równie boskiej diwy – zostajemy pochwyceni w pułapkę fantazmatu, gdzie nie ma już miejsca na jakąkolwiek racjonalność, pozostaje czysto zmysłowy zachwyt – kwintesencja bezdennej tępoty zakochania. Pomiedzy operą a fantazją zachodzi więc swoiste pokrewieństwo lub – innymi słowy – operowy świat stwarza niejako naturalne środowisko dla tworzenia się fantazji. Wspominam o tym dlatego, że właśnie ta specyficzna właściwość opery staje się dodatkowym mechanizmem napędowym tego, co dzieje się w głowie bohatera sztuki – swoje wyobrażenia konstruuje on przy pomocy symboliki operowego języka, przez co jeszcze bardziej oddala (zapośrednicza) realność ukochanej: nie kocha się w rzeczywistej kobiecie, ale – właśnie – w mitycznej diwie i w jej głosie, maksymalnie idealizując obiekt uczuć. Na sposób „operowy” uwzniośla on też banał swojej namiętności, a w gruncie rzeczy nie potrafi kochać naprawdę, nie potrafi też prawdziwie wyrażać swoich uczuć – miłosna relacja ulega tu krańcowej teatralizacji, a miłosny dyskurs staje się zlepkiem cytatów scenicznych kwestii bohaterki i bohaterów oper.

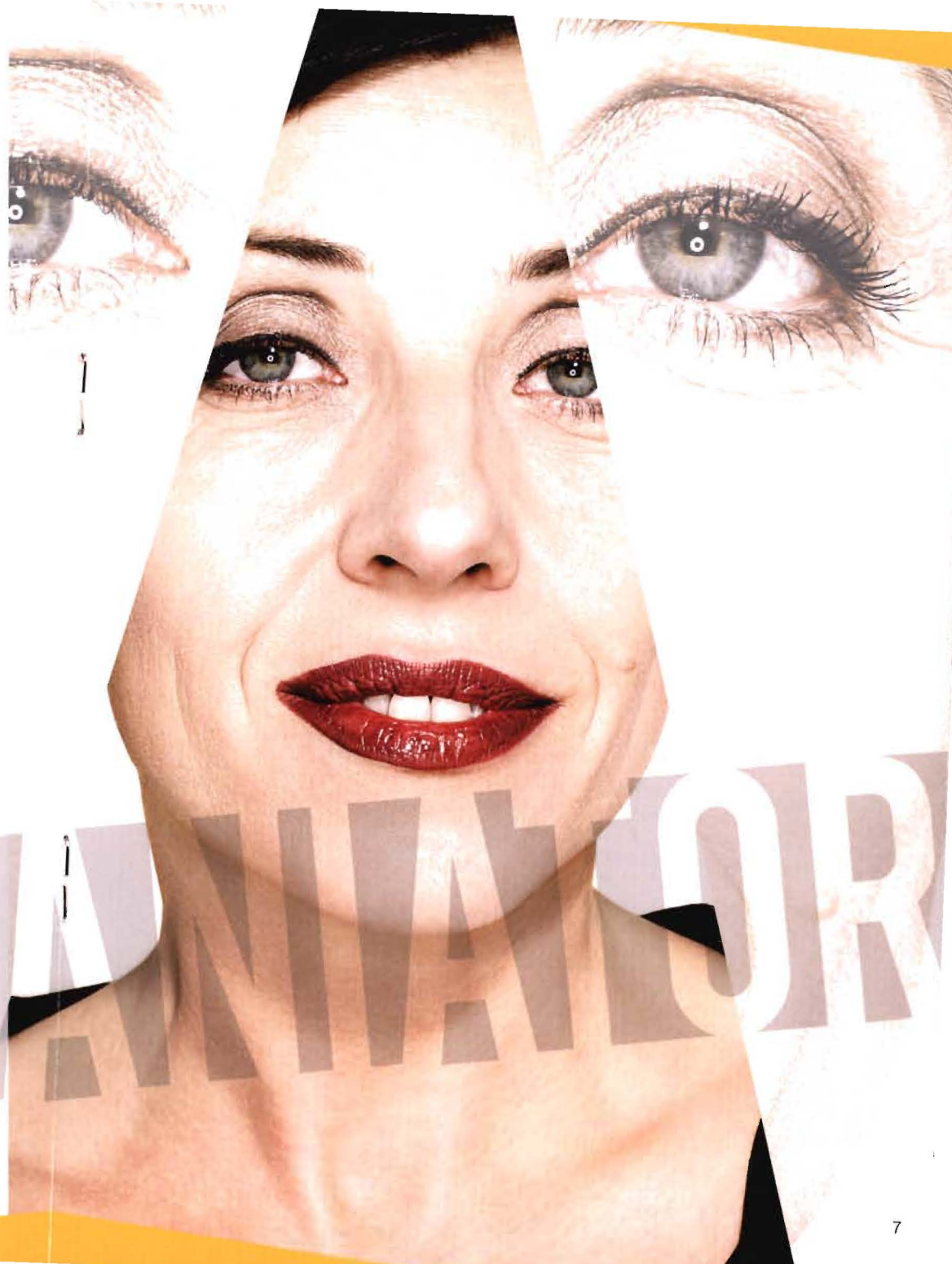
Akompaniator opowiada więc nie tylko o niszczącej miłości, ale także o konfliktach, które, choć równie stare jak świat, nieprzerwanie mnie interesują – o starciu wyobrażeń i rzeczywistości, życia i sztuki, z których to starć nigdy nie wychodzimy obronną ręką.

2. Sigmund Freud (1856–1939) – austriacki neurolog i psychiatra, twórca psychoanalizy

3. Jacques-Marie-Émile Lacan (1901–1981) – psychiatra i psychoanalityk francuski, twórca i reformator francuskiej szkoły psychoanalizy

4. Søren Kierkegaard (1813–1855) – duński filozof, poeta romantyczny i teolog, uznawany za jednego z prekursorów egzystencjalizmu

5. Mladen Dolar (ur. 1951) – słoweński filozof, teoretyk kultury, krytyk filmowy i psychoanalityk

Così fan tutte ossla La scuola degli amanti (Tak czynią wszystkie, czyli szkoła kochanków) – opera buffo w dwóch aktach, do której muzykę skomponował Wolfgang Amadeus Mozart, a libretto napisał Lorenzo da Ponte.

Madame Butterfly – opera Giacomo Pucciniego, autorem libretta jest Luigi Illica i Giuseppe Giacosa, oparte jest ono na powieści Johna Luthera Longa i dramacie Davida Belasco. Premiera pierwszej wersji opery odbyła się w 1904 roku w mediolańskiej La Scali i składała się wtedy z dwóch aktów, które zostały bardzo chłodno przyjęte. Cztery miesiące później wystawiono ją ponownie w Brescii, dzieląc nieproporcjonalnie długi drugi akt na dwie części i wprowadzając inne drobne zmiany. Tym razem dzieło Pucciniego odniosło olbrzymi sukces. Obecnie we Włoszech wystawia się najczęściej wersję dwuaktową, a w Stanach Zjednoczonych bardziej popularna jest wersja trzyaktowa.

Opowieści Hoffmana – opera Jacques'a Offenbacha, której tytułowy bohater wzorowany jest na postaci autentycznej – Ernście Teodorze Amadeuszu Hoffmannie, jednym z najwybitniejszych pisarzy epoki romantyzmu, rysowniku i kompozytorze. Każdy z trzech aktów opowiada o kolejnych jego miłośniach. Premiera opery odbyła się w Paryżu w 1881 roku.

Or sai chi l'onore – aria Donny Anny z opery Wolfganga Amadeusa Mozarta „Don Giovanni”

Sen Scypiona – opera Wolfganga Amadeusa Mozarta do libretta Piotra Metastazja na podstawie „Somnium Scipionis” Cycerona, której premiera odbyła się w roku 1772.

Wiktoria i jej huzar – operetka autorstwa węgierskiego kompozytora Paula Abrahama, powstała w 1930 roku.

...

Basso continuo – to sposób realizowania (zapisywania i wykonywania) akompaniamentu harmonicznego – kontrapunktycznego w muzyce dawnej. Technika rozwinięta i standardowo stosowana w okresie baroku i częściowo klasycyzmu (od początku XVII do końca XVIII wieku). Partia basso continuo jest w znacznej mierze improwizowana przez artystę na podstawie linii melodycznej głosu basowego (najniższego głosu kompozycji).

Crescendo (wl. wzrastając) – stopniowe wzmocnienie natężenia dynamiki w utworze muzycznym.

Diminuendo (wl. zmniejszać) – stopniowe osłabianie dynamiki w utworze muzycznym; wyciszenie.

Staccato (wl. oderwany, oddzielony) – technika artykulacji w grze na instrumentach muzycznych, w której kolejne dźwięki są grane oddzielnie, ze skracaniem ich wartości. Na przykład w grze na instrumentach strunowych szarpanych staccato wykonuje się poprzez natychmiastowe uciszenie struny po jej szarpnięciu lub poprzez szarpanie strun już lekko przytrzymanych.

Vibrato (wl. drżać) – określenie wibracji palcowej w grze na instrumentach strunowych z gryfem, na niektórych instrumentach dętych (np. na flecie) lub wibracji głosu w śpiewie.

ZESPOŁ ARTYSTYCZNY I TECHNICZNY

Dyrektor Naczelny i Artystyczny: Wojciech Malajkat

Zastępca Dyrektora: Jacek Pazdro

Kierownik Literacki: Michał Smolis

Aktorki i aktorzy: Gizela Bortel, Anna Deka, Dorota Gorjainow, Beata Jankowska-Tzimas, Hanna Kočańska, Jolanta Litwin-Sarzyńska, Beatrycze Łukaszevska, Hanna Orszynowicz, Beata Romanowska, Grażyna Strachota, Krystyna Tkacz, Magdalena Turczeniewicz, Marta Walesiak, Wojciech Billip, Jacek Dziegieł, Przemysław Glapiński, Andrzej Jurek, Michał Konarski, Mateusz Łasowski, Marcin Piętoski, Jacek Pluta, Piotr Polk, Piotr Siejka, Piotr Szwedes, Jacek Zawada

Sekretariat literacki: Agnieszka Daroch

Koordinacja pracy artystycznej: Anna Machowska

Asystent reżysera: Marzena Strzycka

Inspicjenci: Łukasz Barszcz, Piotr Witkowski

Suflerzy: Renata Domagała, Marzena Strzycka, Krystyna Tomaszewska

Dział promocji, sprzedaży i kontaktów z widzami: Wiktor Czajkowski, Marzena Montewka, Katarzyna Tarłowska, Eliza Twardziłowska

Kasa biletowa: Joanna Zawadzka, Wiesława Zawadzka

Kierownik techniczny: Donald Klepczarek

Realizacja dźwięku: Dariusz Pawlik (kierownik), Marcin Bociński

Realizacja światła: Maciej Gendek (kierownik), Jacek Grodzki, Janusz Kuczyński, Artur Wytrykus

Brygadziści sceny: Leszek Sałasiński

Maszyści sceny: Andrzej Dobrowolski, Krzysztof Gąsiorowski, Paweł Kostalkowski, Marek Łątka, Jarosław Sadowski, Wiesław Szymański

Rekwizytorzy: Krzysztof Skórski, Marcin Wiktor

Garderobiane: Anna Koll, Danuta Olczykowska, Hanna Szofińska, Bożena Wojtkowska

Pracownia charakteryzatorska: Hubert Grabowski (kierownik), Mirosława Goethel

Pracownia malarska: Janusz Sztopka

Pracownia ślusarska: Krzysztof Horecki

Pracownia stolarska: Grzegorz Białek

Pracownia krawiecka: Franciszek Pietrusiński, Anna Wardzyńska

Magazyn kostiumów: Danuta Matlach

Magazyn główny: Hanna Kosiarska

Kierownik administracyjny: Ewa Czeska

Transport i zaopatrzenie: Jarosław Zalewski

KONTAKT

Dyrektor Naczelny i Artystyczny
WOJCIECH MALAJKAT
ul. Litewska 3
00-589 Warszawa

Sekretariat

tel. 22 621 24 41, 22 628 27 94,
fax. 22 629 57 38

Kasa biletowa

Czynna od poniedziałku do piątku 10.00–18.00,
w soboty i niedziele 12.00–18.00
tel./fax. 22 628 50 93, tel. 22 696 84 61

Dział promocji, sprzedaży i kontaktów z widzami

Od poniedziałku do piątku 9.00–16.00
tel./fax. 22 626 16 03, 22 628 06 74, 22 696 17 53

bilety@teatrsyrena.pl

Sprzedaż w internecie

ticket online www.ticketonline.pl

eBilet.pl www.ebilet.pl

eventim.pl www.eventim.pl

bileteria.pl www.bileteria.pl

Informacje o teatrze:

www.teatrsyrena.pl
www.zoltytelefon.pl

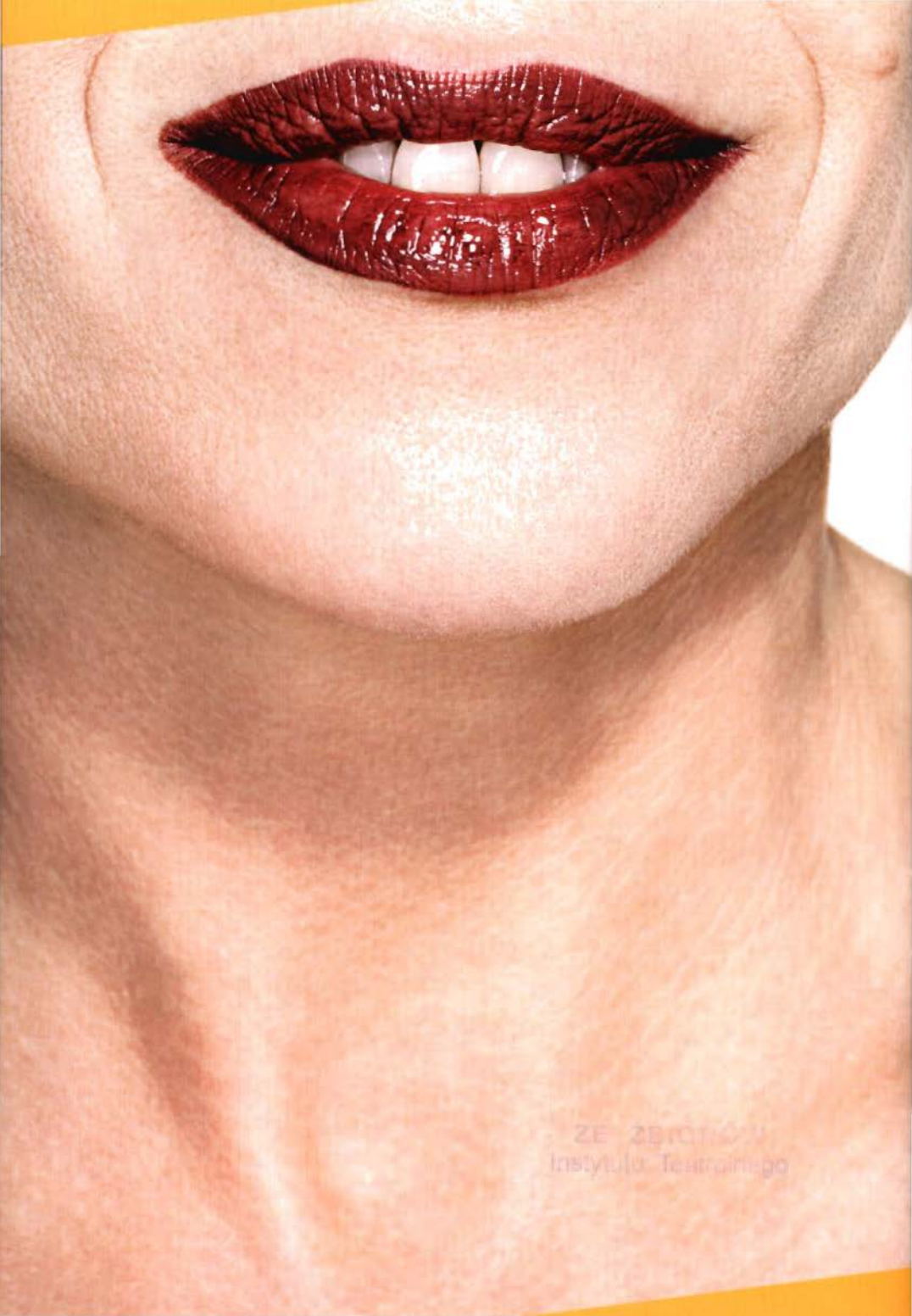
Patroni medialni:

Zdjęcie autorki – Maria Markowska
Zdjęcia aktorów – Cezary Zacharewicz
Projekt graficzny – Adam Topolski

ZE ZBIORÓW
Instytutu Teatralnego